

Veilige Steden

FACTSHEET

Feiten en cijfers over (on)veiligheid van meisjes en vrouwen in de openbare ruimte en het uitgaan in Nederland

Inleiding

In Nederland voelt een deel van de meisjes en vrouwen zich onveilig in de openbare ruimte en bij het uitgaan (Veiligheidsmonitor 2017; 2019). Als het gaat om intimidatie, grensoverschrijdend gedrag of geweld op seksueel vlak, blijkt dat vrouwen hier ook vaker slachtoffer van worden (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2020; Van Berlo & Twisk, 2017; European Union Agency for Fundamental Rights, 2014). De landelijke overheid zet zich vanuit beleid in om het voor vrouwen en meisjes veiliger te maken. Vanuit deze doelstelling kunnen gemeenten deelnemen aan het beleidsprogramma Veilige Steden. Dit programma richt zich op het stimuleren en ondersteunen van gemeenten bij hun lokale aanpak voor het veiliger maken van de openbare ruimte en het uitgaan voor vrouwen en meisjes. Deze factsheet is ontwikkeld in het kader van dit programma en biedt gemeente een handreiking voor het benutten van feiten en cijfers bij de ontwikkeling van deze lokale aanpak.

Feiten en cijfers

Gemeenten kunnen voor een effectieve lokale aanpak gebruikmaken van verschillende strategieën en invalshoeken om de veiligheid te verbeteren. Feiten en cijfers kunnen hierbij helpen. Bijvoorbeeld om een beter beeld te krijgen van de problematiek: de aard en omvang, oorzaken en gevolgen en de ervaringen en percepties. Feiten en cijfers zijn hiernaast ook belangrijk bij het bepalen van de aanpak die gemeenten kiezen voor het vergroten van de veiligheid en het monitoren en evalueren van de daadwerkelijke impact van hun aanpak op die (ervaren) veiligheid. Naast eigen onderzoeken en inventarisaties, kunnen gemeenten ook gebruikmaken van openbare bronnen en cijfers. Welke cijfers zijn er in Nederland beschikbaar over de veiligheid van meisjes en vrouwen in de openbare ruimte en bij het uitgaan? Hoe kunnen gemeenten deze cijfers ten volste benutten?

Doel factsheet

Deze factsheet is bedoeld om gemeenten een handvat te geven bij het vormgeven van de lokale aanpak. Het biedt een helder overzicht van:

- welke beschikbare bronnen inzicht geven in cijfers;
- waar deze bronnen te vinden zijn;
- wetenswaardige punten over de bronnen voor agendering, monitoring en sturing;
- hoe gemeenten deze cijfers zelf kunnen aanvullen met informatie op lokaal niveau.

De volgende bronnen worden in deze factsheet belicht:

Landelijke en regionale bronnen	Lokale bronnen
De Veiligheidsmonitor	StatLine van het Centraal Bureau voor de Statistiek
Seksuele Gezondheid Nederland	Politiecijfers
Slachtofferhulp Nederland	De Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan
Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld	De RAR-Methode

Het gebruik van bronnen

Vershillende publicaties met andere invalshoeken gebruiken ook deze bronnen, toegespitst op het publicatieonderwerp. De cijfers van de Veiligheidsmonitor komen bijvoorbeeld terug in de jeugdmonitor, de emancipatiemonitor en andere onderzoeken. Meldenswaardig is dat geen enkele bron een volledig beeld kan geven over de werkelijke veiligheid en veiligheidsbeleving, alleen al omdat slachtofferschap bijvoorbeeld niet altijd gemeld wordt en een deel van seksueel grensoverschrijdend gedrag als normaal wordt ervaren. Onderzoeken, (slachtoffer)enquêtes en criminaliteitscijfers geven slechts inzicht in een deel van de werkelijkheid. De combinatie van deze verschillende bronnen en gegevens kan benut worden om een diepgaander beeld te krijgen van de problematiek en zo richting en sturing te geven aan de aanpak.

Wilt u informatie over:

Veiligheid, leefbaarheid en slachtofferschap van vrouwen op gebiedsniveau en uitgesplitst naar persoonskenmerken?

Opvattingen over seksualiteit en grensoverschrijdend gedrag en slachtofferschap?

Het aantal vrouwelijke slachtoffers dat cliënt is geweest bij Slachtofferhulp Nederland en welke hulp hun is geboden?

De gevolgen van slachtofferschap, de relatie tot de plegers en de personen waarmee slachtoffers praten over hun ervaring?

Het aantal vrouwen dat bang is om slachtoffer te worden van welk type delict en welke sociale preventieve maatregelen er genomen worden?

Geregistreerde criminaliteit of overlast op lokaal niveau?

Een voorbeeldinstrument om veiligheidsproblemen bij het uitgaan aan te pakken?

Actieonderzoek om een beeld te krijgen over de veiligheidssituatie?

Bekijk dan:

De Veiligheidsmonitor (blz. 5)

Seksuele Gezondheid Nederland
(blz.6)

CBS-cijfers van Slachtofferhulp
Nederland (blz. 7)

De prevalentie monitor Huiselijk
Geweld en Seksueel Geweld (blz. 8)

StatLine van het CBS (blz. 9)

Politie cijfers (blz. 10)

Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan (blz. 11)

Bekijk de RAR-methode (zie blz.12)

Veiligheidsmonitor - CBS

Inhoud	In dit onderzoek staan de thema's veiligheid, leefbaarheid en slachtofferschap centraal. De Veiligheidsmonitor bevat zowel trends en ontwikkelingen als uitsplitsingen naar regionale eenheden, districten en politieregio's, (middel)grote gemeenten en persoonskenmerken. Het onderzoek wordt gedaan onder personen van 15 jaar en ouder. Op StatLine, de databank van het CBS, zijn de gedetailleerdere cijfers uit het Veiligheidsmonitor te vinden. Deze monitor is een van de meest gebruikte bronnen met betrekking tot de veiligheidscijfers in Nederland.
Vindplaats	https://www.cbs.nl/nl-nl/maatschappij/veiligheid-en-recht/veiligheidsmonitor
Opdrachtgever of uitvoerder	Ministerie van Justitie en Veiligheid en het Centraal Bureau van de Statistiek
Voorbeelden van feiten, cijfers en onderwerpen	<ul style="list-style-type: none"> - Het ervaren van respectloos gedrag op straat en in het openbaar vervoer - Percentage vrouwelijke slachtoffers van geweldsdelicten - Percentage van vrouwen die contact hebben met de politie in verband met aangiftes en meldingen - De locaties waarop geweldsdelicten tegen vrouwen plaatsvinden
Type onderzoek	Grootschalig bevolkingsonderzoek
Frequentie publicatie onderzoeksresultaten	Tweejaarlijks sinds 2017
Onderwerp en type onveiligheid	Objectieve en subjectieve onveiligheid
Geografische scope	Landelijk-regionaal-gemeentelijk
Sterke kanten	De cijfers van deze monitor zijn op alle niveaus eenduidig tot stand gekomen. Zowel de objectieve als de subjectieve veiligheidsbeleving wordt gemeten. Het geeft inzicht in de dark number (criminaliteit dat niet gemeld wordt). Omdat de Veiligheidsmonitor ook uitsplitsingen heeft naar de persoonskenmerken zoals sekse, leeftijd en de locatie van het geweld, geeft deze monitor een beeld van de feiten en cijfers die gelden voor meisjes en vrouwen (tevens verschillen binnen de groep) in de openbare ruimte en bij het uitgaan.
Zwakke kanten	Gemeenten en politie moeten zich zelf aanmelden voor deelname aan het onderzoek, dus als dit geen prioriteit is, dan verschijnen hun cijfers niet in het onderzoek. Regionale cijfers zijn niet in de publicatie te vinden, maar op de website van het CBS.

Leefstijlmonitor Seksuele gezondheid - Rutgers

Inhoud	Seksuele Gezondheid in Nederland wordt uitgevoerd onder mensen tussen de 18 en 80 jaar in Nederland. Dit onderzoek geeft inzicht in de seksuele gezondheid, met aandacht voor wat niet goed gaat op dit vlak. Zo besteedt het ook aandacht aan o.a. seksueel geweld. Hiernaast is er ook aandacht voor verschillende andere factoren die een breder beeld kunnen geven van de context en belevingswereld omtrent seksuele gezondheid. Voorbeelden hiervan zijn de seksuele beleving, opvattingen over seksualiteit en seksuele attitudes. Sinds 2017 is dit onderzoek geïntegreerd in de <i>Leefstijlmonitor</i> en samen met het onderzoek 'Seks onder je 25 ^e ' (onder jongeren) gedaan.
Vindplaats	Kerncijfers Leefstijlmonitor Seksuele Gezondheid Rutgers
Opdrachtgever of uitvoerder	Kenniscentrum Rutgers
Voorbeelden van feiten, cijfers en onderwerpen	<ul style="list-style-type: none"> - Percentage vrouwelijke en lhbti-slachtoffers van seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag - De gevolgen van seksueel geweld - De opvattingen over seksualiteit en (online) seksueel grensoverschrijdend gedrag van jongeren
Type onderzoek	Grootschalig bevolkingsonderzoek
Frequentie publicatie onderzoeksresultaten	Vier- à vijfjaarlijks met gebruik van jaarlijkse kerncijfers
Onderwerp en type onveiligheid	Seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag
Geografische scope	Landelijk
Sterke kanten	Er wordt duidelijk onderscheid gemaakt naar sekse en persoonskenmerken, verschillende typen slachtofferschap en de gevolgen daarvan. Hiernaast is er ook aandacht voor risicofactoren en daderschap. Ook cybercrime, die de (fysieke) onveiligheidsgevoelens kan beïnvloeden, wordt meegenomen.
Zwakke kanten	Maakt geen onderscheid tussen seksueel geweld binnenshuis of buitenshuis, wel aandacht voor seksueel geweld tijdens het uitgaan.

Slachtofferhulp Nederland - CBS

Naam	Slachtofferhulp Nederland
Inhoud	Slachtofferhulp geeft hulp en zorg aan slachtoffers van misdrijven en verkeersongevallen. Jaarlijks geven zij data afkomstig uit hun registratiesysteem door aan het CBS. Dit zijn cijfers over het aantal cliënten van Slachtofferhulp, uitgesplitst naar persoonskenmerken en type slachtofferschap.
Vindplaats	Cliënten van Slachtofferhulp; type, delict, migratieachtergrond en leeftijd (cbs.nl)
Opdrachtgever of uitvoerder	Slachtofferhulp Nederland
Voorbeelden van feiten, cijfers en onderwerpen	<ul style="list-style-type: none"> - Het aantal cliënten dat slachtoffer is geweest van een bepaald delict - Het aantal cliënten dat betrokken is bij een slachtoffer, zoals omstanders, getuigen, of vrienden en familieleden - Het type hulp dat geboden is
Type onderzoek	Registratie jaarlijkse cijfers
Frequentie publicatie onderzoeksresultaten	Jaarlijks
Onderwerp en type onveiligheid	Slachtofferschap van verschillende type criminaliteit
Geografische scope	Landelijk
Sterke kanten	De cijfers zijn naar persoonskenmerken, type misdrijf en jaartallen te vergelijken, zodat kunnen trends zichtbaar worden.
Zwakke kanten	Geeft geen informatie of het geweld of grensoverschrijdend gedrag binnen of buitenshuis heeft plaatsgevonden. Hiernaast betreffen de cijfers alleen slachtoffers die cliënt waren van Slachtofferhulp, dus niet het totale aantal slachtoffers van delicten.

Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld - CBS

Inhoud	In dit onderzoek staat de prevalentie van slachtofferschap van huiselijk geweld en seksueel geweld centraal. Het bevat cijfers over de jaarprevalentie van slachtofferschap en is aangevuld met cijfers over plegers, gevolgen van geweld en contacten van slachtoffers naar aanleiding van hun ervaringen.
Vindplaats:	Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld
Opdrachtgever of uitvoerder	Het wordt uitgevoerd door het CBS, in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)
Voorbeelden van feiten, cijfers en onderwerpen	<ul style="list-style-type: none"> - Het percentage slachtofferschap van (structureel) niet-fysiek, fysiek en online seksueel geweld en intimidatie - De eigen daderschap van slachtoffers - De relatie tot de plegers - De gevolgen voor de slachtoffers - Met welke personen de slachtoffers over hun ervaring hebben gesproken
Type onderzoek	Grootschalig landelijk onderzoek
Frequentie publicatie onderzoeksresultaten	Onbekend
Onderwerp en type onveiligheid	Objectieve huiselijk en seksueel veiligheid binnen en buiten huiselijke kring
Geografische scope	Landelijk en regionaal
Sterke kanten	Een grote groep kenmerken en de intersecties tussen deze kenmerken zijn meegenomen in het onderzoek, waaronder de eigen daderschap, seksualiteit, welvaart, stedelijkheid, migratieachtergrond en leeftijd. Ook verschillende vormen van seksueel geweld en intimidatie zijn meegenomen. Zowel slachtofferschap in de 'echte' wereld als online is meegenomen. Ook zijn de gevolgen voor de slachtoffers en met welke personen ze over hun ervaring spreken meegenomen, dit geeft context aan de cijfers.
Zwakke kanten	Dit onderzoek is eenmalig gehouden, het is niet zeker of het frequenter herhaald zal worden. Hiernaast geeft het geen specifieke lokale informatie.

Statline - CBS

Inhoud	Dit is een databank met openbare en periodieke cijfers over verschillende onderwerpen. Cijfers over slachtofferschap van criminaliteit, (on)veiligheidsbeleving en preventieve maatregelen worden ook weergegeven. Cijfers van onder andere de politie, de monitoren en de statistische trends zijn allemaal op StatLine te vinden. Hier kunnen tabellen, grafieken en kaarten zichtbaar gemaakt worden, bijvoorbeeld voor het visueel presenteren en delen van kennis.
Vindplaats	StatLine: https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83096NED/table?dl=4478E of https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/83095NED/table?dl=48C45
Opdrachtgever of uitvoerder	Het CBS
Voorbeelden van feiten, cijfers en onderwerpen	<ul style="list-style-type: none"> - Algemene onveiligheidsgevoelens van vrouwen en meisjes naar leeftijd - Het percentage van vrouwen en meisjes dat bang is om slachtoffer te worden van criminaliteit, uitgesplitst naar type criminaliteit. Bijvoorbeeld geweldsdelicten, vermogensdelicten, vandalisme en cybercrime - Welke sociaal-preventieve maatregelen er worden genomen omwille van de veiligheid - Het percentage van verschillende vormen van (herhaald) slachtofferschap
Frequentie publicatie onderzoeksresultaten	Jaarlijks
Onderwerp en type onveiligheid	Sociale onveiligheid en slachtofferschap
Geografische scope	Regionaal
Sterke kanten	Deze cijfers zijn eenduidig verkregen en vaak vrij recent. Ook vergelijkingen met voorgaande jaren en andere variabelen zijn mogelijk. In de open data zijn er cijfers van gemeenten met minimaal 70.000 inwoners. Ook is er aandacht voor het thema veilig uitgaan. Er wordt bijvoorbeeld gevraagd naar ervaren overlast, de veiligheidssituatie in de buurt en de locatie van slachtofferschap.
Zwakke kanten	Geeft geen specifieke lokale cijfers over de veiligheidssituatie van vrouwen. De cijfers zijn wel uit te splitsen naar sekse. Geeft geen cijfers voor kleinere gemeenten (<70.000 inwoners).

Politiecijfers – Lokale politie

Inhoud	Politiecijfers zijn registraties van meldingen, aangiftes en incidenten, waar alleen de politie toegang tot heeft. Bij het opvragen van cijfers is het handig om vooraf goed te weten welke specifieke cijfers u wilt ontvangen. Voor een zo volledig mogelijk veiligheidsbeeld kunnen politiecijfers geanalyseerd, geduid en aangevuld worden met nadere informatie over het gebied, bijvoorbeeld (handhavings)rapportages, observaties en interviews met lokale partijen in het gebied.
Vindplaats	Politiecijfers zijn bij de lokale politie, bij het CBS of via data.politie.nl opvraagbaar voor het lokaal beeld, deze cijfers kunnen inzicht geven in geregistreerde criminaliteit in een gebied. Voor lokale cijfers uitgesplitst naar sekse kunt u een dataverzoek doen bij de politie of contact opnemen met uw lokale politiebureau. Op waarstaatjegemeente.nl , bij de cijfers over openbare orde en veiligheid, zijn aanvullende cijfers te vinden die mogelijk meer context kunnen geven over de lokale veiligheidsinformatie van de opgevraagde politiecijfers.
Opdrachtgever of uitvoerder	De lokale politie
Voorbeelden van feiten, cijfers en onderwerpen	<ul style="list-style-type: none"> - Het aantal misdrijven in een weekend in een uitgaansgebied - Het percentage slachtofferschap van verschillende typen incidenten. Bijvoorbeeld seksueel grensoverschrijdend gedrag en ook verschillende andere vormen van geweld
Onderwerp en type onveiligheid	Objectieve onveiligheid
Geografische scope	Lokaal
Sterke kanten	Er kunnen afspraken gemaakt worden met de politie over de frequentie van aanlevering, de specifieke wensen voor de aan te leveren cijfers (bijvoorbeeld type incident, locatie, periode, tijdstip). Verschillende politiekorpsen hebben ook 'sfeermutaties', dit zijn verslagen van drukbezochte gebieden, bijvoorbeeld uitgaansgebieden, die een nader veiligheidsbeeld kunnen geven.
Zwakke kanten	De politie kan om uiteenlopende redenen niet altijd de gevraagde cijfers leveren. Het is ook mogelijk dat de cijfers die uiteindelijk ontvangen worden van minder goede kwaliteit zijn. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn bij het registreren van meldingen: er kunnen bijvoorbeeld vier verschillende meldingen zijn van hetzelfde incident, dit moet dan geregistreerd worden als één incident, maar kan ook geregistreerd worden als vier verschillende incidenten, wat dan een verkeerd beeld kan opleveren. Verder is het zo dat niet alle incidenten gemeld worden.

Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan – Het CCV

Inhoud	Bij uitgaansgebieden kunnen verschillende incidenten plaatsvinden waar vrouwen en meisjes mee te maken krijgen. De Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan (KVU) is een instrument dat gemeenten, politie, horecaondernemers en andere relevante partijen kunnen gebruiken om verschillende veiligheidsproblemen aan te pakken. De betrokken partijen worden samengebracht, de problemen worden in kaart gebracht en er wordt samen gekeken hoe deze opgelost kunnen worden.
Vindplaats	Kwaliteitsmeter Veilig Uitgaan - Het CCV
Opdrachtgever of uitvoerder	Het Centrum voor Criminaliteitspreventie (CCV)
Onderwerp en type onveiligheid	Veiligheid bij het uitgaan
Geografische scope	Lokaal
Sterke kanten	De werkwijze: verschillende partijen maken samen vrijwillig afspraken en controleren de naleving hiervan. Dit bevordert de samenwerking, omdat de afspraken niet van bovenaf komen. Door lokale kennis van partijen kunnen sleutelfiguren en kernproblemen snel geïdentificeerd worden. Hiernaast kunnen partijen door het CCV ondersteund worden bij het opzetten van de KVU en het toepassen van de nodige maatregelen ter bevordering van de veiligheid.
Zwakke kanten	Afhankelijkheid van lokale stakeholders voor samenwerking, zodat een zo volledig mogelijk beeld verkregen wordt. Hiernaast kost deze methode meer (financiële inspanning) van de uitvoerende gemeente.

Rapid Assessment and Response (RAR)-Methode – Gemeenten

Inhoud	Deze methode maakt het mogelijk om snel inzicht te krijgen in de problematiek op een bepaalde locatie en tegelijkertijd onder partijen de nodige draagvlak te creëren. Het gaat uit van een combinatie van methoden en kwalitatieve en kwantitatieve gegevens, ook verkregen uit lokale stakeholders. Deze worden samengesteld om de lokale situatie zo goed mogelijk in kaart te brengen. Nadat dit beeld samengesteld is, wordt een (preventie) strategie en aanpak samen met de stakeholders bedacht en toegepast. De analyse van de problematiek, kenmerken van de locatie, beleving en ervaringen van de personen kunnen door stakeholders in een rapportage worden opgesteld voor eventuele monitoring, sturing en evaluatie.
Vindplaats	Rapid Assessments (endvawnow.org) en Mondriaan doet onderzoek met RAR Mondriaan voor geestelijke gezondheidszorg
Opdrachtgever of uitvoerder	Gemeente tezamen met lokale partijen naar keuze
Type onderzoek	Lokaal actieonderzoek
Onderwerp en type onveiligheid	Subjectieve veiligheid
Geografische scope	Lokaal
Sterke kanten	Door de combinatie van bronnen en methoden kan er een completer beeld met diepgaand inzicht van de situatie verkregen worden. Door de problematiek te verkennen vanuit verschillende achtergronden, percepties en belangen wordt de informatie beter begrepen en kan de betrouwbaarheid van de informatie beter 'gewogen' worden. Na uitvoering van de RAR zijn er korte lijntjes met lokale stakeholders, die betrokken kunnen blijven bij de aanpak. De gemeente Maastricht maakt gebruik van deze methode (zie vindplaats).
Zwakke kanten	Voor de RAR is de gemeente afhankelijk van de bereidheid van lokale stakeholders voor samenwerking, zodat een zo volledig mogelijk beeld verkregen wordt. Als deze samenwerking minder goed verloopt, heeft dit mogelijk ook effect op de kwaliteit van het beeld dat wordt verkregen en de uiteindelijke aanpak van gemeenten. Hiernaast kost deze methode meer (financiële inspanning) van de uitvoerende gemeente.

Literatuurlijst

Berlo, W. van & Twisk, D. (2017). *Seksueel geweld en seksuele grensoverschrijding*. In H. de Graaf & C. Wijzen, C. (Red.), *Seksuele gezondheid in Nederland 2017* (pp. 88-98). Delft: Eburon.

Centraal Bureau voor de Statistiek, (2018). *Veiligheidsmonitor 2017*.

Centraal Bureau voor de Statistiek, (2020). *Veiligheidsmonitor 2019*.

Centraal Bureau voor de Statistiek, (2020). *Veiligheidsmonitor 2019*.

Centraal Bureau voor de Statistiek, (2020). *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld 2020*.

De Limburger. 2020, 29 April. *Mondriaan doet onderzoek met RAR*. Geraadpleegd van <https://www.mondriaan.eu/nl/over-mondriaan/nieuws/mondriaan-doet-onderzoek-met-rar>

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2014). *Violence against women: an EU-wide survey Main results*. Luxemburg: FRA.

End Violence Against Women Now. 2020, 6 januari. *Rapid Assessments*. Geraadpleegd van <https://www.endvawnow.org/en/articles/1913-rapid-assessments.html>

Deze handreiking is door Regioplan ontwikkeld in het kader van het beleidsprogramma *Veilige Steden* van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Auteurs: Kristen Martina & Hanna Harthoorn, Regioplan

Publicatiedatum: februari 2021

Tel: +31 (0) 20 - 5 315 315

E-mail: veiligesteden@regioplan.nl

Website: <https://www.programmaveiligesteden.nl/>